

esirlerle ganimet mallarının Cî'râne'ye götürülüp orada korunması görevini Hz. Peygamber Büdeyl'e verdi. Bu görevin başka sahâbîlere verildiği de rivayet edilmektedir. Tebük Savaşı'nda da bulunan Büdeyl'in vefat tarihi hakkında çeşitli rivayetler vardır. Onun Sıffîn'de vefat ettiğine dair rivayet doğru değildir. Zira Sıffîn'de şehid düşen Büdeyl'in oğlu Abdullah'tır. Hz. Peygamber'den önce Vefat ettiğine dair olan rivayetler daha kuvvetlidir. Hz. Peygamber'in Büdeyl'e Vedâ hacı esnasında, Mina günleri diye de anılan kurban bayramının ilk günlerinde oruç tutulmayacağını söylemesi ve bugünlerin yeme içme günleri olduğunu müslümanlara duyurmasını emretmesinden, ayrıca Hz. Peygamber'den önce öldüğü rivayetinden hareketle onun 11'-de (632) vefat ettiği sonucu çıkarılabilir. Bu sebeple Ebû's-Şeyh'in Büdeyl'i İsfahan fâtihterinden biri olarak göstermesi de doğru değildir.

Büdeyl'den oğlu Seleml ile Habîbe bint Şerîk hadis rivayet etmişlerdir.

BİBLİYOGRAFYA :

Buhârî, "Şurû", 15, "Meğâzî", 48; Vâkidî, *el-Meğâzî*, II, 593-594, 749-750, 783-784, 800, 814-815, 817; III, 923, 990; İbn Hişâm, *es-Sîre*, III, 311-312; IV, 391, 395-396, 400, 402; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 96; IV, 294; V, 459; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), II, 625-626; III, 44-46, 50-52, 55; Ebû's-Şeyh, *Tabakâtü'l-muḥaddişîn bi-Eşbehân* (nşr. Abdülgafûr el-Belûşî), Beyrut 1407/1987, I, 259-265; İbn Hazm, *Cemhere*, s. 239; İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, I, 165-166; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, I, 203-204; İbn Hacer, *el-İşâbe*, I, 141; a.mlf., *Ta'cîlül-menfa'a*, Haydarâbâd 1324, s. 48-49; M. Hamîdullah, *el-Vesâ'îku's-siyâsiyye*, Beyrut 1403/1983, s. 273-278; H. Lammens, "Büdeyl", *IA*, II, 829-830; a.mlf., "Budayl b. Warḳā", *El²* (Fr.), I, 1322-1323.

M. YAŞAR KANDEMİR

BÜĞDÜZ

Oğuz boylarından biri.

Kâşgarlı Mahmud (XI. yüzyıl) Büğdüzler'i Oğuz boyları listesinde sekizinci sırada zikreder ve damgalarının şeklini verir. Eserini Hindistan'da 1206 yıllarında yazmış olan Fahreddin Mübârek Şah'ın Türk kavimleri listesindeki Oğuz beyleri arasında Büğdüzler'in de adı geçmektedir. Reşidüddin Fazlullah'ın (XIV. yüzyıl) *Câmi' u't-tevârih* adlı eserindeki tam ve daha tafsilâtli Oğuz boyları listesinde Büğdüzler'in kardeşleri, taşıdıkları adın mânası, onkunları (totem kuşları), ülşle-

ri (şölenlerde koyun etinden yiyecekleri kısım) ve damgalarının şekli bildirilmiştir. Buna göre Büğdüzler Oğuzlar'ın Üçok koluna mensup olup İğdir, Yıva ve Kınık boylarıyla birlikte Oğuz Han'ın altı oğlundan biri olan Deniz Han'dan gelmişlerdir. Büğdüz adının mânası "herkese karşı alçak gönüllü olan, yardımcı (hizmet edici)" demektir. Onkunları avcı kuşlardan çakır, ülşleri koyunun "aşığ-ı" denilen kısmıdır. Eserini XV. yüzyılın birinci yarısında yazmış olan Yazıcıoğlu Ali'nin *Selçuknâme*'sindeki Oğuz boyları listesi de *Câmi' u't-tevârih*'ten alınmıştır.

Câmi' u't-tevârih'teki "Türkler'in Tarihi ve Oğuz Han'ın Cihangirliğinin Hikâyesi" bölümünde de Büğdüzler'in adı geçer. Burada anlatıldığına göre son Oğuz yabgusu (meliki) Ali Han, Oğuz elinden ayrılarak suyun öte yanında oturan bir kısım Oğuzlar'a çok genç yaşta oğlu Kılıcarslan'ı vali tayin etmiş ve ona Şah Melik unvanını vermiş, yaşlı ve tecrübeli beylerinden Kuzucu'yu da Şah Melik'in atabegliğine getirmiştir. Kuzucu Büğdüz boyundandı. Ancak Şah Melik atabegi Kuzucu'nun öğütlerini dinlemeyip başında bulunduğu Oğuz topluluğuna zulmetmeye başladığını gören beyler onu öldürmeye karar verirler. Bunun üzerine Şah Melik atabegi ile birlikte Yeni Kent'te oturan babası Ali Han'ın yanına kaçır, o da Atabeg Kuzucu'nun sözlerini dinlemeyerek oğlunu zincire vurdu-rup zulme uğrayan beylere teslim etmek ister. Bu bilgi Büğdüzler'in, Oğuzlar'ın İslâmiyet'ten önceki tarihlerinde rol oynamış boylardan biri olduğunu göstermektedir.

Dede Korkut destanlarında Büğdüzler Emen Bey ile temsil edilirler. Fakat Emen Bey bu destanlarda büyük ihtimalle bir yanlışlık eseri olarak Bozok beyle-ri arasında zikredilmiştir. Bununla birlikte Büğdüz Emen'in kendi kolu olan Üçoklu beylerine küsüp oymağı ile Bozoklar'ının yanında oturmuş olması ve bundan dolayı Bozoklar'dan (Taş Oğuz = Dış Oğuz) sayılması mümkündür. Emen Bey'in lakabı "bıyığı kanlı"dur (öfkeli ve cesur). Fakat Büğdüz Emen için şeref verici husus, onun Hz. Peygamber'i ziyaret ettiğinin söylenmesidir. Bununla ilgili olarak Büğdüz Emen öğülürken, "Varuban Peygamber'in yüzünü gören, gelüben Oğuz'da sahâbesi olan" denilmektedir. Emen'in büyük beylerden Kazılık Ko-

ca oğlu Yigenek'in dayısı olduğu da bilinmektedir. Yine bu destanlarda Büğdüz Emen'in Depe Göz adlı olağan üstü yaratıkla savaştığı, fakat başarılı olamadığı da söylenir. Bütün bu bilgiler, Büğdüzler'in XI-XII. yüzyıllarda Seyhun boylarının Karaçuk dağları kısmında yaşayan Oğuz-eli'nde önemli bir mevkiye sahip olduklarını ortaya koymaktadır.

XVI. yüzyılda Anadolu'da Büğdüzler'e ait yirmi iki yer adı tesbit edilebilmiştir. Buna göre Büğdüzler Oğuz boylarının yer adları sayısına göre düzenlenmiş cevelinde on yedinci sırada bulunmaktadır. Bu yer adları Anadolu'nun bir Türk ülkesi haline gelmesinde Büğdüzler'in önemli rol oynadıklarını göstermektedir. Bütün Büğdüz obaları erken bir zamanda toprağa bağlanmışlardır. Bundan dolayı Hazar ötesi Türkmenleri arasında bu isimde hiçbir topluluk görülmediği gibi XVI. yüzyılda Anadolu'da sadece Suriye'de Hama sancağında altmış beş vergi nüfuslu bir Büğdüz oymağı tesbit edilmiştir. XVI. yüzyılda yirmi iki olan yer adından ise günümüze ancak üçü gelebilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Dîvânü lugâti't-Türk, I, 56; *Dîvânü lugâti't-Türk Tercümesi*, I, 56; *Dîvânü lugâti't-Türk* (Dankoff), I, 101; *Târîh-i Fahreddin Mübârek-şâh* (nşr. E. D. Ross), London 1927, s. 47 ve fotokopi; Reşidüddin, *Câmi' u't-tevârih* (nşr. B. Kerîmî), Tahran 1338, I, 49; a.e.; TSMK, Hazine, nr. 1653, II, vr. 389^b-390^a; a.e.: *Oğuz Destanı* (trc. Z. Velidî Togan), İstanbul 1972, s. 73-74; a.e.: *Die Geschichte der Oğuzen des Raşid ad-din* (trc. K. Jahn), Wien 1969, s. 62-63; Yazıcıoğlu Ali, *Selçuknâme*, TSMK, Revan, nr. 1390, vr. 22^a-b; *Dede Korkut Kitabı* (nşr. Muharrem Ergin), Ankara 1958, I, 113, 175, 200, 202, 208, 210; a.e.: *The Book of Dede Korkut* (trc. F. Sümer — A. E. Uysal — W. Walker), Austin-London 1972, s. 37, 87, 118, 125, 126, 169, 170; *Türkiye'de Meskûn Yerler Kılavuzu*, Ankara 1946, I, 184; Faruk Sümer, *Oğuzlar: Türkmenler*, İstanbul 1980, s. 359, 400, 456.

FARUK SÜMER

BÜHLÜL

(bk. BEHLÜL).

BÜHTAN

(bk. İFTİRA).

BÜKÂ

(bk. AĞLAMA; BEKKÂİN).